

посідати чільне місце при формуванні професійної культури майбутніх магістрів початкової освіти.

Отже, в результаті проведеної нами науково-дослідної роботи обґрунтовано педагогічні умови формування професійної культури майбутніх магістрів початкової освіти; визначено шляхи їх реалізації в процесі магістерської підготовки. Означена сукупність педагогічних умов надасть кожному магістру можливість подальшого вдосконалення його професійної культури.

Використана література:

1. Божович Л. И. Личность и ее формирование в детском возрасте / Л. И. Божович. – М. : Просвещение, 1968. – С. 39-124.
2. Болгаріна В. С. Культурологічний підхід до управління школою / В. С. Болгаріна. – Х. : Вид. Група “Основа” (Б-ка журн. “Управління школою”; Вип. 5(41). – 2006. – 112 с.
3. Бражнич О. Г. Педагогічні умови диференційованого навчання учнів загальноосвітньої школи : дис. канд. пед. наук / О. Г. Бражнич. – Кривий Ріг, 2001. – 238 с.
4. Енциклопедія освіти / [Акад. пед. наук України ; голов. ред. В. Г. Кремень]. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
5. Конюхов Н. И. Словарь-справочник практического психолога / Н. И. Конюхов. – Воронеж : Из-во НПО “МОДЭК”, 1996. – 224 с.
6. Краткий психологический словарь / ред.-сост. Л. А. Карпенко ; под общей ред. : А. Н. Петровского, М. Г. Ярошевского. – Ростов-на-Дону : Изд-во “Феникс”, 1998. – 512 с.

Цюняк Оксана. Педагогические условия формирования профессиональной культуры будущих магистров начального образования.

В статье обоснованы педагогические условия, которые эффективно влияют на процесс формирования профессиональной культуры будущих магистров начального образования в высших учебных заведениях. Определены пути их реализации в процессе магистерской подготовки.

Ключевые слова: условия, педагогические условия, профессиональная культура, магистры начального образования.

Tsiuniak Oksana. Pedagogical terms of forming of professional culture of future master's degrees of primary education.

In the article the pedagogical conditions that effectively influence the process of creating professional culture of the future masters of elementary education in universities. The ways to implement them in the Master training.

Keywords: terms, pedagogical conditions, professional culture, masters of primary education.

УДК 373.2.091.39:78.022

Шевченко Т. І.

Донбаський державний педагогічний університет

**ОСНОВНІ МЕТОДИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ПОЧАТКОВОГО ПЕРІОДУ
НАВЧАННЯ ГРІ НА МУЗИЧНИХ ІНСТРУМЕНТАХ**

У статті розглядаються основні методичні рекомендації для педагогів-музикантів в організації початкового навчання дітей гри на музичних інструментах. Зокрема, звертається увага на мотиваційну основу навчання, як двигуна процесу музичного розвитку, і чинниках, що розвивають пізнавальний інтерес. Розглядаються форми роботи (слухання музики, голосове відтворення мелодії, аналіз виконання п'єси педагогом, гра з акомпанементом і в ансамблі, вправи

на освоєння аплікатури). Велика увага приділяється розвитку музичного ритму, пропонуються методичні підходи в роботі над цим завданням.

Описуються методи підбору репертуару і організація роботи з ним.

Ключові слова: *музика, мелодія, музичний твір, ритм мелодії, ритмічні рухи, слухання музики, музична фраза.*

Початковий період навчання гри на будь-якому інструменті, є визначальним у всій системі підготовки музиканта. Методиці навчання музиці в початковий період присвячено багато рекомендацій ([1]; [2]; [3] та ін). Вони диференціюються за видами музичних інструментів, за віковою періодизацією, навіть за фізіологічними особливостями. Однак всі відмінності в основному стосуються певних нюансів, пов'язаних з названими відмінностями. Разом з тим, у всіх методичних підходах виділяється якась загальна частина, що визначає стратегію в їх організації. З цих позицій розкриття основних методичних положень є питанням актуальним.

Навчання музиці і виконавству на будь-якому музичному інструменті складається з різноманітних завдань. На початковому етапі педагога повинні визначити для себе шлях роботи і черговість завдань. При цьому необхідно враховувати вік початківця і його індивідуальні особливості.

Мотиваційною основою навчання має стати зацікавленість музикою за допомогою одержання різних музичних вражень, виховання художнього смаку і розвиток творчої уяви. Це завдання вирішується шляхом слухання музики, підбором цікавого репертуару з п'єс, які учні обирають в результаті прослуховування, розвитком здатності “слухаючи – чути”.

Дуже допомагає спів зі словами або без слів, з акомпанементом або без нього. Запам'ятанню учнем мелодії передують ряд програвань її педагогом. Запам'ятавши мелодію, учень її проспівує, повторюючи ритмічний малюнок. Тут же з'ясовується, що в кожній мелодії є різні звуки і що вони неоднакової протяжності. Засвоюються поняття “вище, нижче, довше, коротше”. Жестом вказується напрям мелодії. Звертається увага учня на динамічність розвитку мелодії, з'ясовуються опорні звуки, виховується відчуття тоніки, як основного сталого звуку.

Коли учень має вже певний “запас” засвоєних мелодій, навчився розпізнавати напрямок мелодії, чути різні тривалості, тоді можна знайомити його з клавіатурою, формувати початкові ігрові рухи.

Гру на фортепіано краще починати з перших ігрових рухів штрихом *non legato*. Це протікає в часі повільно, що дає учневі можливість стежити за вільним становищем руки, контролювати всі дії, вслухатися в звук. Розвиток досвіду гри *non legato* має важливе значення для подальшого розвитку учня.

По мірі оволодіння навичком гри *non legato* потрібно ввести гру *legato*. Слід особливо загострити увагу учня на те, як звучить лінія звуків, виконаних зв'язно. Треба навчити учня вслухатися у виконання педагога.

Коли учень вже має певний “запас” засвоєних мелодій, можна перейти до підбирання мелодій на слух. Це дуже люблять робити всі учні без винятку, бо в кожного є свої улюблені мелодії, свої уподобання, що є величезним стимулом для подальшого розвитку навичок гри на музичному інструменті.

Педагогу слід постійно пам'ятати, що початкові ігрові навички засвоюються учнями не одразу. Може пройти тривалий період поки зникне м'язова напруга, закріпиться хороша посадка за інструментом. Робота над початковими навичками, виконання всіх рухів здійснюється учням у дещо уповільненому темпі. Принаймні, оволодіння навичками гри, темп виконання прискорюється, рухи учня поступово і природно наближаються до норми.

Приступаючи до розучування мелодії по нотах, слід, перш за все, дати можливість учневі почути її, особливо привертаючи його увагу до ритмічного малюнку. Розвиток чуття ритму має особливого значення у формуванні музичних якостей дитини.

Ритм – один з першоджерел музики, і є життєво важливим для музичного мистецтва. Читання ритмічної структури зазвичай дається найважче. Тому розвитку ритму у дитини слід приділяти особливу й постійну увагу.

У музичній практиці під почуттям ритму зазвичай розуміється здатність, що лежить в основі всіх тих проявів музикальності, які пов'язані зі сприйняттям, відтворенням і зображенням часових відносин в музиці. У музичній педагогіці дуже поширене переконання в тому, що почуття ритму мало піддається вихованню. Більшість педагогів схильне в цьому відношенні проводити розходження між музичним слухом і почуттям ритму, вважаючи, що останнє розвивається набагато важче, ніж музичний слух. Ця широко поширена думка знайшла відображення в роботі В. Холопової де вона пише: “У той час, як розвиток почуття музичного ритму, як показали і психологічні дослідження, і педагогічна практика, надзвичайно обмежена в своїх межах, музичний слух піддається майже безмежного вдосконалення [4, с. 145]”.

Учень, який не має попередніх звуковисотних уявлень, принаймні, в результаті свого виконання почує потрібний звуковисотний рух. Але учень, який не має передуючого почуття ритму, не може почути ніякого ритму. Навпаки, він буде чути щось абсолютно чуже ритму і притому, цілком можливо, приймати саме це за справжній музичний ритм.

При ознайомленні дітей з новим ритмічним матеріалом важливо використовувати наочність, зрозумілу дитині. Пояснення повинно бути простим, ясным, щоб весь колектив міг оволодіти новими знаннями. У пісенному репертуарі і спеціальних вправах треба уникати таких ритмічних труднощів, які не були достатньо підготовлені. Розвиток ритмічного почуття сприяє зацікавленості дітей, успішне виконання завдань. Опора вчителя тільки на кращих учнів може викликати гальмування в музичному розвитку класу.

Для розвитку почуття метра можна використовувати всякий рівномірний рух: ходіння під пісню, під інструментальну музику, наслідуванні руху, які дитина робить під час гри (“косіння”, “ковання” тощо). Вибравши відому дитячу пісню, яку учні співають хором, слід виділити 6-8 дітей, які складаючи маленьке коло, рівномірно рухаються під музику. Протягом уроку маленька група змінюється. Педагог показує початок руху і допомагає збереженню правильного кроку, тобто рівномірного ритму. У процесі виконання інструментальних творів вчитель підводить дітей до розуміння темпу, до відчуття наголосів. Учні зазвичай добре відчують акценти і відзначають їх більш сильним рухом.

Діти з великою радістю виконують ритмічні ігрові завдання, пов'язані з нескладними інструментальними творами. В якості музичного репертуару для таких ігор можуть бути використані п'єси із збірника “Дітям Белли Бартока”. Природно, що ритмічна гра може займати не більше 5-10 хвилин, але на наступних уроках пісні і п'єси, пов'язані з ритмічними завданнями, повторюються. За допомогою таких простих ігрових прийомів поступово підводимо дітей до більш складних явищ ритму.

У деяких піснях та інструментальних п'єсах моторного ігрового характеру ритм сприймається дитиною яскравіше, ніж мелодія чи гармонія. Музика такого характеру дає можливість дитині рухатися самими різними видами – танцювати, стрибати і т.д. Для усвідомлення нового ритмічного матеріалу, як ми неодноразово переконувалися, величезну роль відіграє рух дитини, який супроводжується лічбою. І, навпаки, навчання ритмічним величинам тільки шляхом абстрактних пояснень завдає шкоди музичному розвитку дітей. Одним з найважливіших завдань музичного виховання є розвиток у дітей

внутрішнього слуху. Ця робота починається не тільки тоді, коли учні вже знають ритмічні величини, їх назви, нотні знаки, а набагато раніше. Зазвичай для цього вибираються відомі прості мелодії.

Лічба в процесі руху має забезпечити учневі рівне метричне виконання в постійному темпі. Але спостереження говорять про те, що лічба вголос далеко не гарантує ритмічну стрункість виконання, оскільки учень, як правило, пристосовує рахунок до своєї ритмічно неправильної гри. Навіть у тих випадках, коли рахунок вголос допомагає учневі грати ритмічно, він робить його виконання неживим і невиразним.

Рахуючи вголос, учень позбавляється можливості слухати себе і контролювати своє виконання. Постійний рахунок стомлює учня, знижує його інтерес до музики і до занять нею. Зрозуміло, учня слід знайомити з рахунком і треба навчити користуватися ним. В особливо важких випадках, можна запропонувати учневі прораховувати окремі місця. Педагог може рахувати під час гри. Але, як правило, до цього постійно вдаватися не слід. Шлях ритмічного розвитку – це розвиток здатності вслухатися в ритм, сприймати і розуміти його виразне значення, коли зорове сприйняття нотного тексту викликає правильне внутрішнє відчуття ритмічного малюнку. Цей шлях дає можливість обходитися без лічби вголос і рухатися в розвитку швидше.

Учні співають кілька разів один з музичних прикладів, рухаючись у маленьких гуртках або роблячи рівномірні рухи. Коли це завдання виконується добре, дітям пропонується проплескати ритм виконуваної мелодії. Потім, звертаючи увагу тільки на ритм, продовжуючи “безмовний спів” при якому вчитель може акомпанувати на інструменті, а учні не співають, а тільки виконують ритм.

При роботі з початківцями педагог повинен зіграти п’єсу учневі, залучаючи його слухову увагу до ритму мелодії. Далі слід запропонувати учневі, дивлячись у ноти, назвати тривалості, які він там бачить. Після цього учень знову слухає у виконанні педагога цю мелодію, а потім, дивлячись у ноти, проплескує його ритмічний малюнок.

Основою навчання є розвиток здібностей учня активно вслухатися в музику. Таке вслухання сприяє створенню правильного слухового уявлення. Внутрішньо слухове уявлення мелодії при проплескуванні її учнем сприяє тому, що він починає внутрішньо відчувати ритмічну пульсацію даної музики. Його м’язове почуття відгукується на слухове. Поступово, з уроку в урок, треба знайомити учня з більш складними ритмічними вправами, щоб у свідомості учня створився зв’язок: чую – бачу – відчуваю – передаю. Така робота, в основному, зазвичай проходить без особливих ускладнень. Тим не менш, все ще поширений спосіб навчання, при якому ритм підноситься учневі абстрактно, відірвано від музики. Рахунок вголос видається, в основному, як традиція, від якої давно час відмовитися. Дотримуючись цієї традиції, педагог з перших уроків привчає учня супроводжувати виконання рівномірним відліком тривалостей.

З самого початку слід звертати увагу учнів на початок і кінець фраз, на спрямованість до певної смислової точки. Необхідно викликати в учнів бажання своєю грою як би розповідати, передавати зміст музики, передавати зміст красиво, співучо, широко і природно. Це значно важливіше, ніж формальне виконання позначень нюансування.

У роботі з учнями великого значення має вибір аплікатури. Уважне усвідомлене ставлення до аплікатури треба виховувати з самого початку навчання. Ні в якому разі не слід надписувати пальці над кожною нотою. Цей спосіб не приносить хороших результатів: учневі відводиться роль слухняного виконавця, а його мислення не розвивається. Педагогу доводиться в кожному новому творі знову думати за свого учня. Якщо ж учень навчиться сам аналізувати аплікатуру, то в її виборі він завжди буде узгоджуватися зі змістом того, що він виконує. Незаперечно допомогу тут надають гами і спеціальні вправи .

Педагог повинен виховати в учня навички ретельної роботи над твором, мета якої – виконання п'єси натхненно та яскраво в цілому. Перевіряючи самостійну роботу, педагог повинен прослухати твір від початку до кінця. Так слід чинити для того, щоб дати можливість учневі повніше проявити себе, і для того, щоб сам педагог мав чітке уявлення про те, що виходить в учня, що не виходить, і над чим потрібно працювати.

Система індивідуальних занять дає можливість педагогу в кожному окремому випадку будувати свою роботу, виходячи з індивідуальних особливостей учня.

Навчальний репертуар слід підбирати дуже ретельно, щоб він забезпечував всебічний розвиток учня, допомагав вирішити визначені чергові завдання. Ступінь складності твору повинна відповідати рівню інтелектуального розвитку учня. Для закріплення тих чи інших набутих навичок, слід вивчити велику кількість творів приблизно однакової складності. Ускладнення репертуару слід проводити поступово. Різке завищення складності досліджуваних творів перевантажує пам'ять учня і веде до перевтоми нервової системи та психіки. Їх подолання вимагає від нього великої затрати сил і часу. Корисніше буде замість одного важкого твору пройти кілька менш складних, з різноманітним музичним змістом, різних за жанром, доступних для сприйняття учня. Робота дає продуктивність, коли учневі цікаво, а цікаво буває, коли один твір змінюється іншим, коли подолання труднощів досягається без надмірної напруги. Тільки в цьому випадку результати приносять учню задоволення. Все те, що не вдається зіграти учню, засмучує його, а невдачі призводять до психологічних травм. Ускладнення репертуару слід проводити поступово, і тільки в тому випадку, якщо учень підготовлений до подолання великих труднощів. Виконання складних музичних творів маскує недоліки музичного розвитку учня, але не усуває їх. Репертуар досліджуваних творів повинен бути досить великим. Дуже корисна гра в ансамблі.

Отже, дуже важливо розвивати в учнів смак і прагнення до музикування, бажання постійно знайомитися з великою кількістю музичних творів, навчити учнів любити читати музику так само, як вони люблять читати книги.

Використана література:

1. Натансон В. Вопросы музыкальной педагогики / В. Натансон. – М. : Музыка, 1979. – 268 с.
2. Цыпин Г. Обучение игре на фортепиано / Г. Цыпин. – М. : Искусство, 1984. – 286 с.
3. Міліч Б. Виховання учня-піаніста / Б. Міліч. – К. : Музичний світ, 1977. – 198 с.
4. Холопова В. Проблемы музыкального ритма / В. Холопова. – М. : Музыка, 1993. – 353 стр.

Шевченко Т. И. Основные методические положения начального периода обучения игре на музыкальных инструментах.

В статье рассматриваются основные методические рекомендации для педагогов-музыкантов в организации начального обучения детей игре на музыкальных инструментах. В частности, обращается внимание на мотивационную основу обучения, как двигателя процесса музыкального развития, и факторах, развивающих познавательный интерес. Рассматриваются формы работы (слушание музыки, голосовое воспроизведение мелодии, анализ исполнения пьесы педагогом, игра с аккомпанементом и в ансамбле, упражнения на освоение аппликатуры). Большое внимание уделяется развитию музыкального ритма, предлагаются методические подходы в работе над этой задачей.

Описываются методы подбора репертуара и организация работы с ним.

Ключевые слова: *музыка, мелодия, музыкальное произведение, ритм мелодии, ритмические движения, слушание музыки, музыкальная фраза.*

Shevchenko T. I. The main methodological position of the initial period of learning to play a musical instrument.

In this article the basic guidelines for music teachers in the organization of primary education for children to play musical instruments. In particular, attention is drawn to the motivational basis of learning how the engine process of musical development and the factors that develop cognitive interest. Considered forms of work (listening to music, playing the voice melody, performance analysis plays a teacher, playing with accompaniment and ensemble exercises to master the fingering). Much attention is paid to the development of musical rhythm, offers methodological approaches to work on this task .

Describes the methods of selection of repertoire and organization of work with him.

Keywords: *music, melody, music, rhythm, pulse movement, melody, listening to music, musical phrase.*

УДК 37.015.31:392.3

Шкуруній О. А.

Київський національний університет культури і мистецтва

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ

В статті висвітлюється роль сімейного виховання. З'ясовані сутність сімейного виховання, проблеми, особливості сучасного сімейного виховання.

Ключові слова: *сім'я, сімейне виховання.*

Сімейне виховання – тільки одна з форм виховання у суспільстві. Проте сім'я, виступаючи одним із перших інститутів виховання, виконує функцію ранньої соціалізації [3; 6].

Специфіка традиції сімейного виховання в українській родині з точки зору сучасного українського родинного виховання зумовлюється трьома історичними обставинами.

По-перше, особливостями суспільного життя в процесі переходу від авторитарно-патерналістичної формації до громадянського суспільства. Як і колись в історії всіх європейських народів, так і в нас тепер, виникла потреба в адаптації людини і сім'ї до нового способу життя. Людина вимушена з дитинства звикати до думки, що їй самій треба за себе відповідати, на себе покладатися і що вона сама повинна вирішувати свої життєві проблеми, а для цього їй потрібні: свобода, сила волі, розум тощо. У європейській родині такий погляд на власну перспективу передається дуже рано дітям від батьків. До таких умов мусить звикати і наша родина та, з огляду на них, берегти свою цілісність.

По-друге, сучасні виховні завдання української родини визначаються специфікою посткомуністичного морально-духовного, етнічно-національного, психічного та фізичного стану людини. Вона вийшла з цього режиму понівеченою, духовно спустошеною, знесиленою, заляканою, охлялою, безхарактерною, а тому агресивною. Зміцнення родини, яку складуть колись діти, мусить розпочинатися з оздоровлення вже існуючої батьківської сім'ї.

По-третє, надто несприятливою є також духовна атмосфера, яка поширюється на наше суспільство шляхом бездумних культурних запозичень – кіно, телебачення тощо. Сьогодні українська родина, якщо вона хоче зберегти себе на власних автентичних моральних засадах, мусить виявити силу і здатність протистояти тому чужому культурному контекстові, який у своїй основі має філософію антропоцентризму – оспівування культу сили, нормальності вбивства, прагнення тілесних насолод тощо [4; 6].